

Post-sametová maturita

RNDr. Dag Hrubý

Společná část maturitní zkoušky, státní maturita, se stala jedním z nejvýznamnějších fenoménů české vzdělávací politiky po sametové revoluci. Diskuse stále pokračuje a nic nenasvědčuje tomu, že bude nalezeno řešení, které vyhovuje všem zúčastněným stranám. Člověk nemusí být příliš vzdělaný, aby věděl, že takové řešení, které vyhovuje všem, neexistuje. Touha dosáhnout konsensu je však zřejmě nepřekonatelná. Je zajímavé, že horníci se neptají veřejnosti, jak mají rubat uhlí a lékaři také nevyzývají společnost, aby se vyjádřila k tomu, jak mají operovat. Ve školství jsme však už zaznamenali dokonce „Výzvu 10 miliónům“. Kdyby každý, kdo umí psát, odpověděl na jednom papíru formátu A4, gramáže 80g/m², tak se jedná asi o 50 tun papíru. Je otázka, zda na MŠMT mají tak velikou skříň, nemluvě o tom, kdo by to všechno četl. Problém maturit ukazuje na žalostnou úroveň české vzdělávací politiky od voleb v roce 1990 do současnosti. Vedle neschopnosti se dohodnout jsme svědky krize autority a nepřehledné záplavy školských strategických dokumentů, přičemž základní dokument „Národní program vzdělávání“ do dnešního dne neexistuje. Přitom v § 3 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon) je napsáno: „*Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“)* zpracovává Národní program vzdělávání, projednává jej s vybranými odborníky z vědy a praxe, s příslušnými ústředními odborovými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a s kraji a předkládá jej vládě k projednání. Vláda předkládá Národní program vzdělávání Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu ke schválení.“ Od vydání zákona uběhlo více než osm let a „Národní program vzdělávání“ k dispozici není. Nepochybuji o tom, že se na něm po celých osm let intenzívně pracuje. Útěchou snad může být, že jezuité na svém slavném školním řádu „*Ratio atque Institutio studiorum Societatis Jesu*“ z roku 1599 pracovali čtrnáct let, takže můžeme být ještě šest let v klidu. Bylo by trochu laciné vinit z tohoto stavu pouze ministry školství, když se uvědomíme, že se na ministerstvu školství střídají jak na běžícím pásu. Dříve, než se nový ministr seznámí s problematikou, tak jsou na pořadu nové volby a nastupuje další. Ti ostatní, co na ministerstvu zůstávají, jsou zřejmě pod neustálým tlakem, nevědí, co bude dál nejen s nimi, ale i s celým školstvím. Když k tomu připočteme rady, pokyny, příkazy školských expertů ve školských výborech Parlamentu ČR, doporučení ČŠI, nekonečné připomínky všech možných asociací, hospodářských komor, připomínky ze všech hejtmanství krajů, školských expertů mimo parlament a doporučení EU, dostáváme atmosféru, ve které nelze nic pozitivního vytvořit.

Mám z toho pocit, že jednak stále částečně vezíme v minulém režimu budování socialismu a musíme za to platit, a jednak jsme příliš pod vlivem neoliberální politiky zaměřené na výkon. Školy však nejsou pobočky hospodářské komory ani úřadu práce, cílem školy není *homo economicus*. Připomínám, že primární funkcí školy (schóle) je naopak oddělení od práce a od politiky. Škola je také místem klidu a rozjímání. Neváhám říci, že jedním z úkolů současné české školy je chránit své žáky před touto společností. Pokud mám věřit tomu, jak jsem se dočetl, že společnost se transformuje asi 60 let, tak máme samozřejmě ještě dost času. Byl bych však velmi rád, kdyby se to podařilo dříve. Podle mého názoru je třeba rezignovat na snahu dohodnout se všemi aktéry vzdělávací politiky. Je nutné učinit jasná rozhodnutí i s rizikem, že se to všem líbit nebude, a že to odpůrci poženou přes právníky až do Štrasburku.

Vraťme se k tomu, co je v nadpisu tohoto článku. V rámci středního školství jsou dominantní dva typy vzdělávání, a to vzdělávání všeobecné a vzdělávání odborné. Oba typy vzdělávání jsou rigorózně definované v souladu s metodikou používanou v zemích OECD. V ČR zajišťují všeobecné vzdělávání gymnázia a lycea, odborné vzdělávání střední odborné školy (SOŠ) a střední odborná učiliště (SOU) Výuka na gymnáziích probíhá podle Rámcového vzdělávacího programu RVP G, výuka na SOŠ a SOU podle Rámcových vzdělávacích programů RVP S. Rovněž přijímací řízení na gymnázia se často liší od přijímacího řízení na SOŠ a SOU. Některé kraje navíc do přijímacího řízení na střední školy nevhodně a neodborně,

v rozporu s platnou legislativou, zasahují. Rozhodnutí o podobě přijímacího řízení, po pohovoru na hejtmanství, samozřejmě vydá ředitel příslušné střední školy. Máme tedy dva různé typy vzdělávání, dva různé vzdělávací programy a často odlišné podmínky přijímání ke studiu. Na základě jakých vědeckých nálezů, komparačních studií, odborných analýz, bylo rozhodnuto, že dva rozdílné typy vzdělávání mají mít společnou maturitní zkoušku, byť jen v tzv. společné části maturitní zkoušky (státní maturita)? Podle mého názoru se jedná o významné metodologické pochybení v rámci vzdělávací politiky v ČR, které je zcela logicky zdrojem současných problémů týkající se společné části maturitní zkoušky. Pokud se bude stále trvat na tom, že společná maturita musí být stejná pro gymnázia, SOŠ a SOU (obory L), tak je řešení v nedohlednu. Společná maturita pro všechny střední školy může vyvolat dojem rovnosti a spravedlnosti, pro budoucí vývoj je to však málo. Je zcela pochopitelné, že požadavky k takové maturitě pro všechny musí být nastaveny velmi nízko. Jsou známy případy, že maturitní zkoušku z matematiky v základní úrovni složili žáci základních škol. Bylo by zřejmě politicky neúnosné, aby maturitu složilo třeba jen 50% žáků. Nadávat za této situace na Cermat je do jisté míry nespravedlivé, v Cermatu se řešení problémů kolem maturit nenachází. Přirozeným důsledkem takto postavené společné maturitní zkoušky je snižování úrovně středního vzdělávání v ČR. Zachránit to nemohou ani neustálé pokusy o nastavení dvou úrovní maturitní zkoušky, základní a vyšší. Při současné struktuře vysokoškolského vzdělávání v ČR, více než 70 vysokých škol, a při normativním způsobu financování, který sám o sobě vede ke snížení kvality vysokoškolského vzdělávání, je společná maturitní zkouška, v současné podobě, naprosto bezvýznamná, zbytečná a drahá. Podle mého názoru je řešením maturita pro všeobecné vzdělávání pro gymnázia (RVP G) a jiná maturita pro odborné vzdělávání (RVP S). V případě gymnázií by dále mělo dojít k posílení matematiky, minimální hodinová dotace by měla být stejná jako u českého jazyka a cizího jazyka s tím, že matematice bude povinně vyučováno v každém ročníku. Za těchto podmínek nebude problém zavést povinnou maturitní zkoušku z matematiky.

Vzhledem ke svému věku se nemohu odpustit poznámku týkající se maturitní zkoušky na učilištích, sám jsem totiž absolvent učiliště. Po vyučení jsem dále studoval dva roky při zaměstnání, maturoval jsem ve dvaceti letech. Pokud se začneme zajímat o historii maturit na učilištích tak se dostaneme do roku 1973, kdy v červenci zasedal ÚV KSČ. Usnesení ÚV KSČ otisklo Rudé právo dne 6. 7. 1973, stěžejní je hlava IV. ÚV KSČ v usnesení souhlasí s dokumentem „*Vývoj, současný stav a další úkoly československého školství*“, kde mimo jiné stojí: „*Další cestou k poskytnutí úplného středního vzdělání dělnické mládeži budou čtyřleté učební obory s maturitou určené především pro přípravu k nejnáročnějším dělnickým povoláním.*“ Základní myšlenkou je idea o zrovnoprávnění všech tří typů středních škol. Společná část maturitní zkoušky je tak také důkazem toho, že jsme se dosud plně nevyrovnali s minulostí. Na závěr si dovoluji citovat z knihy „*Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*“ (ed. J. Kalous, A. Veselý, Praha, Karolinum 2006):

Svět stále rychleji směřuje k rozdělení do tří kontrastních a soupeřících civilizačních sektorů – prvního symbolizovaného motykou, druhého továrním běžícím pásem a třetího počítačem. V takto rozděleném světě bude první dodávat nerostné suroviny a zemědělské produkty, druhý poskytne lacinou pracovní sílu pásovou výrobu, konečně třetí bude prodávat inovace a informace, management a finanční servis, kulturu, vzdělání a další služby celému světu. Česká republika jakoby snad boj o třetí sektor již vzdávala; nedejde-li rychle ke změně současných trendů, zakotví bezpečně v druhém sektoru laciné pracovní síly u běžících pásů.“